

rozatossága, mint az előbbieken, a nem művészi és művészi prózában. (...) Ha van — és nem nagy merészség előre megjósolnom, hogy *lesz!* — ilyen jelölő értékű különbség a prózai és a szabadverses korpusz közt, megdől mind Horváth Jánosnak, mind Szerdahelyinek a tétele a szabadvers prózaiságáról.”

Ahogy én látom, ez korántsem ilyen egyszerű, mert a gép ebben az esetben programozójának prekoncepciója szerint fog működni, s a problémát nem valamilye gépi objektivitás jegyében oldja meg, hanem olyan eredményt fog közölni, amelyet a programozója elvár tőle. Azt ugyanis, hogy mi szabadvers, az dönti el, aki a szövegeket a gépbe táplálja, s ez a döntés eleve meghatározza az eredményt. Ha a fent emlegetett átmeneti formákat — amelyekben valóban léteznek a vershez közelítő sorozatosság — a szabadvers „tisztá”, ritmikailag szempontról prózai jellegű alakzataival egy csoportba soroljuk, akkor a prózával szemben minőségi különbség fog mutatkozni, de ez a két formátípust — az átmenetit és a „tisztát” — nivelláló statisztikai látszat lesz. Ha viszont csak azokat a szabadverseket vesszük be a „korpuszba”, amelyek ritmikailag prózaiak, akkor — természetesen — semmiféle különbség nem lesz szabadvers és próza között.

Mert azt Török Gábor se tagadja, hogy vannak olyan szabadverseink, amelyek „jelenlegi tudásunkkal vizsgálva” nem ritmikusabbak „mint a próza átlaga”; ő „főként Kassák sok-sok nem ütemezhető és nem időmértékes versére” gondol, én szélesebb körre. Ámde úgy véli, hogy a helyes eljárás ilyenkor nem az, hogy megállapítjuk „a verssorokra tördelt prózaiság bélyegét”, hanem az, hogy latolgatni kezdjük: „nem az én készülékemben van-e a hiba, nem volna-e helyesebb harcot indítanom olyan lappangva létező új egzakt kategória feltárásáért, amely mégis a prózától elválasztva jellemzi a Kassák-szabadvers hangzó ritmusát?”

Csak helyeselnék, ha Török Gábor „harcot indít” új tudományos eredmények eléréseért. De ameddig ezeket az eredményeket nem érte el, addig ne indítson nevükben tollharcot mások „jelenlegi tudásunkat” tükröző eredményei ellen. Ha ilyen alapon tekinti elgondolásaimat — mint írta — „őskonzervatívoknak”, nem jár el megalapozottabban, mintha a kétszer kettő négy ősrégi tételét vetné el csupán azért, mert él a gyanúperrel, hátha mégis őt.

SZERDAHELYI ISTVÁN

Mire olyan szerény...

... ez az „őskonzervatív verstanszerző”? Elismerő megjegyzéseimről azt hiszi ferde logikával, hogy a szabadversről vallott téves nézetei jellemzik közös művük egészének a színvonalát is? Megnyugtatom: szerencsére nem!

Az viszont nem vall szerénységre, hogy egy célzás oldalvágásával vitaerkölcsre oktató. Ajánlom, kíméljen meg az ilyesmitől, ha tisztázni akarjuk nézeteltérésünket!!! Bevezetőül leszögezem, hogy nem csonkítom meg, nem magyarázom félre álláspontját. Hol állítottam róla, hogy szerinte csak formális, esetleges volna a szabadversesekben a verssorokra tördelés? Épp közös alapot építve a vitához, emlitem, hogy a szerzőpáros véleménye (csak) „kissé tér el az enyémtől”. Kissé eltér = alig más, szinte azonos! Nem is érdemesítettem kifejtésre e kis eltérést.

Mégis másként jellemzik őket a szabadvers kategóriáját, mint én. Ha egyetlen helyen „megengedi” is Szerdahelyi, hogy „lehetségesek” felkutató átmeneti formák, ezzel szemben legalább tizszer (12, 26, 76, 133, 143, 160, 161, 167, 179 és 389) ismételteti, hogy a szabadvers: hangzása, ritmusa szerint próza! Az „átmeneti for-

mák” mennyiségét mélyen lebecsüli. Költészetesztetikájában (1972. 44.) ki is mondja: „A szabadvers a maga egészében nem átmeneti forma, csak bizonyos — igen ritka (az én kiemelésem. T. G.) — változatai azok...” Szerintem viszont van ugyan hangzásában, ritmusában prózai szabadvers is, de ez csak szélső eset; az e kategóriába sorolt művek többsége lényegesen, jelölő értékben rendezettebb hangzási, ritmikai vonatkozásban, mint akár a művészi próza átlaga. A hangzási rendezettség kategóriáját sem szűkítem az időmértékező, az ütemező tendenciákra vagy ezek együttesére, hanem önálló ritmusalkotónak veszem bele többek közt a rímet is, az alliterációt is (Szerdahelyi szerint ezek csak járulékos ritmustényezők — 16. lap —, sőt a „vak vezet világtalant!” szabályos ismétlődése nem ritmus; a betűrím inkább „a hangfestés egyik sajátos esete”: 78. lap), sőt másféle hanggyakorisági rendezettséget is, ha szignifikánsan nagyobb a prózáénál. Itt van a kutya elásva! Ha nem akarunk gittegyleti „de igen, de nem” vitába bonyolódni, melyben kétes értékű győzelmet csak a nagyobb mellény, nagyobb hang vív ki, bizony, csak a számítógép objektivitása dönthet, nem pedig holmi ex cathedra, deduktív okoskodás!

Ha olyannyira ritkák azok az átmenetek, mint előző — és a Verstanban is többször idézett! — munkájában állítja Szerdahelyi, miért ódzkodik a számítógéptől? Hisz bármekkora elfogultságot, „prekonceptiót” tulajdonít nekem, nagy szövegtest statisztikai eredményeit hogy is befolyásolnák lényegesebben azok a ritka kivételek?! De válassza ki ő az ő prekonceptiójával Füst Milán, Illyés, Szabó Lőrinc szabadverseinek a felét: olyannyira bizonyos-e benne, hogy sikerül igazolnia e szerzők szabadverseinek legalább a felében a prózaiságot? Jókora engedményt teszek neki ezzel, de nem hinném, hogy még így is sikerülne a maga javára billenteni a vitamérleg nyelvét!

A gépi megoldást maga a kor kínálja: ezt határozottan állítom. Ez azonban csak félreolvasóknak jelenti, hogy gyermekjáték könnyűségű volna olyan tudományos programot készíteni a gép számára, amely például figyelembe vesz minden mondatnani és jelentéstani tömbösödést, kicsúsosodást a szövegben. Én e jövőendő kísérletet nem attól félttem, hogy megcáfolja a nézeteimet, hanem a teljes mechanikusságtól. S ebben talán mégis egyetérthetünk...

Abban viszont semmiképp sem, hogy e „szerény verstan szerző” úgy osztja föl a kutatók táborát: egyik felüknek joguk van elméleti kérdésföltevésre (ebbe sorolja természetesen és korántsem szerényen önmagát!), a másik, nagyobbik had meg dolgozzék megvetetten csakis a gyakorlati elemzés aprómunkáján, és csakis akkor van joga némi általánosításra, ha hangyaszorgalommal összehordott — a Nagy Elmélészek által később könnyedén hasznosítandó — anyagot. Aki ismeri munkásságomat, tudja, hogy az aprómunkából is kivettem a részem, de tetszik-e vagy sem Szerdahelyinek, nem mondom le az elméleti kérdésfölvetés jogáról sem. Nekem ő ne osztogasson házi feladatokat!

TÖRÖK GÁBOR

Szerkesztői asztal

A Magyar Rádió Irodalmi Osztálya és a József Attila Könyvtár Tisztáj-estet rendez Makón szeptember 30-án. A szerkesztő-rendező Dorogi Zsigmond.

